

**RECHTSGEMEENSCHAPPEN
VÓÓROP**

DOOR

W. J. M. VAN EYSINGA

**MEDEDELINGEN DER KONINKLIJKE NEDERLANDSE
AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN, AFD. LETTERKUNDE**

NIEUWE REEKS, DEEL 23, No. 6

1960

**N. V. NOORD-HOLLANDSCHE UITGEVERS MAATSCHAPPIJ
AMSTERDAM**

**UITGESPROKEN IN DE VERGADERING VAN
14 MAART 1960**

Wanneer de jonge Van Vollenhoven de taalwetenschap inruilt voor die van het recht, dan blijft levenslang de taalwetenschap voor hem een lichtend voorbeeld en een toetssteen. In 1920 zal hij in deze Akademie spreken over taalfamilies en rechtsfamilies.

De taalwetenschap omvat alle talen der wereld. Zo behoort de rechtswetenschap alle recht op aarde te leren kennen en onderling te vergelijken. In zijn intrede van 2 oktober 1901 wijst hij op deze noodzaak; in 1933 na terugkeer van zijn laatste reis naar Zuid-Afrika en Indië acht hij de tijd gekomen om zijn prachtig college over vergelijkend recht te beginnen. Ik zeg *beginnen*, want na enige maanden kwam de dood.

Het alles omvatten en diep graven zat Vollenhoven in het bloed. Zijn proefschrift (1898) stelt vóór de de gehele wereld omspannende internationale rechtsgemeenschap. En dan toont hij met geniale blik aan het staatsrecht, met zijn rechtspraak, bestuur, sterke arm en regeling, en daarnaast het internationale privaatrecht, administratief- en strafrecht, dier grote, mondiale rechtsgemeenschap. Hij werpt aldus de gangbare systematiek der volkenrechtswetenschap volkomen omver. Veel van het huidige recht der internationale rechtsgemeenschap bestond reeds lang, maar het was nog nimmer zo tastbaar, in sluitend geheel voor ogen gesteld. Het stoutste stuk in Vollenhovens visie bestaat hierin, dat hij de dwang, die in alle recht, dus ook in dat der mondiale rechtsgemeenschap, behoort te bestaan, niet alleen eist, maar dat hij ook aantoonde, hoe daartoe de oorlogvoering, waartoe elke staat soeverein, vrijmachtig mag besluiten, kan gelouterd worden. Tegen dit laatste rees sterk verzet. Maar het verstomde ineens, toen het grondverdrag van de Volkenbond de *action commune* der bondsleden als een zijner hoofdzuilen oprichtte.

De mate van integratie op staats- dan wel privaatrechtelijk, op administratief- dan wel strafrechtelijk gebied in de mondiale rechtsgemeenschap loopt zeer uiteen. Zeer geïntegreerd is lang geweest het prijsrecht, met zijn even omvangrijke als fijne rechtspraak, die men gehoopt had door een internationaal Prijs Hof te bekronen. Zeer geïntegreerd is thans West-Europa met zijn bekend drietal gemeenschappen. Het recht daarvan wordt zelfs zó geïntegreerd, dat men leerstoelen ervoor gaat splitsen. Daarbij zal men nooit uit het oog mogen verliezen, dat dat geïntegreerde Westeuropese recht onderdeel is en blijft van het recht der mondiale rechtsgemeenschap, en niet een los daarnaast staand recht.

Hier toont zich de uitnemende waarde van Vollenhovens kijk op alle recht op aarde. Onverschillig of het recht ener bepaalde rechtsgemeenschap is geïntegreerd dan wel van losser structuur, of het is oud dan wel nieuw, westers of niet-westers, altijd laat er zich onderscheiden staats-, privaat-, administratief- dan wel strafrecht. Onlangs is hierop met klem voor het internationale recht gewezen door onze Correspondent van Kleffens in een schrijven aan een vooraanstaand Amerikaan, waarvan ik wenste, dat het gepubliceerd zou worden. Ik mag U het samenvattend stuk van die brief wel voorlezen.

“You will have noticed that, so far from being a mere juxtaposition of heterogeneous subjects, this is a logical, systematic, articulate, objective structure in the true sense of those words. The proof of it is, that the legal side of each phenomenon in the realm of international relations, the oldest as well as the newest, such as European integration, or atomic energy or space, or whatever it may be, falls neatly into its own predestined niche. Like a tree, international law may develop many new branches, without however for that matter changing its nature, which remains timeless and comprehensive. Van Vollenhoven’s classification, reflecting that nature exactly (and not merely its outward manifestations), is therefore equally timeless, and equally comprehensive”.

Men had het moeilijk beter kunnen zeggen.

Vollenhoven kreeg gelegenheid om de juistheid van zijn kijk op alle recht te toetsen aan heel ander recht dan dat der mondiale rechtsgemeenschap, toen hij zich geplaatst zag voor de „ordeloozen, gebrekkigen, onvolledigen baaierd” als hoedanig het recht van de Oost zich aan de westers ingestelde jurist voordeed.

Het voorspel leverde de reeds genoemde intreerede van 1901; het was een goed voorspel; hetgeen zou volgen weerklinkt er immers reeds in: Bij het beschrijven van enig recht stelle men steeds de rechtsgemeenschappen vóórop, en in deze het staatsrecht. Dat geeft houvast.

Weldra zou de uitwerking volgen voor de 19 door Vollenhoven in de Oost aangewezen rechtskringen. In elk daarvan gaan de rechtsgemeenschappen vóórop. Maar het is geen schablone: waar die rechtsgemeenschappen nog zuiver genealogisch zijn, moet het verwantschapsrecht eerst getekend. En binnen de rechtsgemeenschappen een rechtsbeschrijving, die zich geheel aansluit bij die der mondiale gemeenschap. Nooit wordt daarbij ook vergeten het volkenrecht tussen de rechtsgemeenschappen.

De 14e rechtskring is die van Nieuw-Guinea. In de laatste

halve eeuw en met name ook na de Tweede Wereldoorlog is de kennis van het Papoease adatrecht zeer toegenomen. Tal van werkers verrichten hier prachtige arbeid. Men behoeft daar de XLVe Adatrechtbundel slechts voor in te kijken. De Commissie voor het Adatrecht schrijft er in haar woord vooraf, dat een overzicht van het — onderling zo verschillende — Papoease adatrecht zo spoedig mogelijk dient te worden gegeven op grond van het vele nieuwe feitenmateriaal. Het is te hopen, dat de wens der commissie spoedig in vervulling zal gaan en een tweede druk van Vollenhovens voorlopige verkenning weldra het licht zal zien. Dit is nodig ook voor zover men dat recht, met kennis van zaken en begrip, in westersen zin wenst te wijzigen.

Maar er valt meer te hopen. Ook afgezien van het door Vollenhoven beschreven niet-westers recht zijn tal van geleerden doende andere delen van dat niet-westerse recht te beschrijven. Waar dit uitgaat boven monographieën, en de zo nodige algemene beschrijving wordt aangevat, is het te hopen, dat de geleerden de voetstappen volgen, wier juistheid bewezen zijn in de twee grote rechtsgebieden, die Vollenhoven aangepakt heeft. Zodoende zou men de taak vergemakkelijken en zou goed vergelijkbaar materiaal verkregen worden. En spreekt het niet eigenlijk van zelf, dat men de weg bewandelt, die gewezen werd door de grote wegbereider.

